

Dinlemeye Hazırlık Çalışmalarının Dinlediğini Anlamaya Etkisi*

The Effect of Listening Preparatory Works on Understanding Listening

Ali Fuat Arıcı & Durmuş Barış Kır

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Özet

Bu çalışmada, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine Türkçe derslerinde dinleme etkinliklerinden önce yapılacak çalışmaların (hazırlık çalışmalarının), öğrencilerin dinleme becerilerine etkisi ve bununla ilgili görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Deney grubunda, fiziksel ve zihinsel hazırlık aşamaları takip edilerek işlenmiş; kontrol grubunda herhangi bir hazırlık yapılmadan derse geçilmiştir. Yapılan hazırlık çalışmasının öğrenci üzerindeki etkisini ölçmek için çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli ve kısa cevaplı sorular sorulmuştur. Buradan elde edilen veriler SPSS'e girilmiş ve Bağımsız Gruplar t-Testi'nin sonucuna göre kontrol grubunun ortalaması (25.3684) ile deney grubunun ortalaması (36.2857) arasında yaklaşık 11 puanlık bir fark ortaya çıkmıştır. Deney grubu lehine çıkan bu anlamlı fark üzerine bunun sebeplerini belirlemeye yönelik deney grubu öğrencilerine yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış ve farkın sebepleri ortaya konulmuştur. Yine forma göre, deney grubundaki öğrencilerin tamamı dinleme hazırlığında uygulanan aşamaların kendilerine olumlu katkılar sağladığına yönelik sorulan beş adet "Evet" "Hayır" sorusuna, "Evet" cevabını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre, yapılan hazırlık çalışması, deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarına anlamlı yönde etki ettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: dinleme, dinleme becerisi, dinlemeye hazırlık, dinleme eğitimi, Türkçe eğitimi.

Abstract

In this study, it is aimed to reveal the effect of the activities that would be applied to the sixth graders in elementary school in Turkish lessons before the listening activities (preparatory works) on students' listening skills and opinions about it. In the experimental group, physical and mental preparation stages were followed and the lesson was processed; in the control group, the lesson was passed without any preparation. Multiple choice, gap filling, paired and short answer questions were asked to measure the effect of the preparation work on the student. The data collected from this study were entered to SPSS and 11 points of difference between the average of the control group (25.3684) and the average of the experimental group (36.2857) was found according to the results of the Independent Groups t-Test. On this meaningful difference in favor of the experimental group, a semi-structured interview form was applied to experimental group students and revealed the causes of the difference. Again, according to the form, all the students in the experimental group gave the answer "Yes" in response to the five "Yes" and "No" questions that were asked to provide positive contributions to the steps taken in listening preparation. According to these results, it is shown that the preparatory work influences the academic achievement of experimental group in a meaningful way.

Key Words: listening, listening skill, listening preparatory, education of listening, Turkish education.

Giriş

Dinleme, işitmekten farklı psikolojik bir olaydır; işittiğini anlamak amacıyla dikkat harcamak ve bir sonuç çıkarmak için konuşmayı izlemektir (Göğüş, 1978: 228). Dinleme, okumayla birlikte anlama becerisini oluşturmaktadır. Dinleme, bireyin ilk kazandığı beceri alanıdır. Konuşma, okuma ve yazmanın gelişebilmesi, dinleme becerisinin gelişmiş olmasına bağlıdır (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Bireyin dünyaya gelmeden, anne karnındayken edinmeye başladığı bir beceri olan dinleme; çocukluk ve sonrasında da devam eden, gelişen bir özelliğe sahiptir. Hayat boyu edinilen bilgilerin önemli bir kısmı dinleme sayesinde gerçekleşmektedir. Başta okul öncesi eğitim olmak üzere hayatın her döneminde dinlemeyle edinilen bilgiler kişiye yol göstermektedir. Bu nedenlerle dinleme becerisi hayati bir öneme sahiptir. Ancak dinleme becerisi, ilköğretimde neredeyse hiç öğretilmediğinden ihmal edilen bir dil becerisi olarak adlandırılır (Tompkins, 2005: 292).

1981 yılından beri Türkçe öğretim programlarında bir beceri alanı olarak yerini alan dinleme becerisi ile ilgili olarak 2017 yılında yürürlüğü konan son programın birinci maddesinde; *dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi*, üçüncü maddesinde ise *okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması* ifadelerine yer verilmiştir (MEB, 2017).

Alanyazınında dinleme eğitiminde başarıya ulaşılması için şu konulara dikkat çekilmiştir:

- Dinleme eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır.
- Dinleme esnasında dikkati dağıtan şeylerden uzaklaşılması ve dinlenene karşı odaklanılması gerekmektedir.
- Dinlemede vurgu ve tonlamaya dikkat edilerek hemen cevap vermekten kaçınılmalıdır.
- Öğretmenin de iyi bir dinleyici olması gerekmektedir.
- Dinleme eğitiminde okulun bütün imkanlarından istifade edilmelidir.
- Dinleme eğitiminde gerekli materyallerin kullanılmasına özen gösterilmelidir.(Oğuzkan, 1965; Britten, 2005)

İyi bir dinleme, etkili bir şekilde gerçekleştirilen dinleme demektir. Etkili dinlemeyi de gerçekleştirebilmek için Edelman (1994; Aktaran: Özmen ve Özdemir, 2012) şu önerilerde bulunmaktadır:

- ❖ Dinleme için ortamı ayarlayın
  - Yeterince zaman ayırın (Acele ediyormuş izlenimini vermeyin),
  - Rahat ve doğal bir yer ayarlayın (Gürültü, kalabalık, vb. baskılar bulunmasın),
  - Konuşmanın kesilmemesine dikkat edin (Telefonun çalması, diğer insanların ziyareti vb. durumların olmasına izin vermeyin),
- ❖ Pasif dinleme becerileri geliştirin
  - İyi göz teması kurun (Karşıdaki konuşurken gözlerinizi kaçırmayın veya başka yöne odaklanmayın),

- Beden duruşunuzu ayarlayın (Hafifçe konuşan kişiye doğru eğim gösteren rahat bir duruş idealdir. Kollarınızı göğsünüz üzerinde kavuşturmayın, tehdit olarak algılanabilir),
- Baş sallama ve yüz ifadelerini etkili kullanın (Konuşmacıyı olumlu veya olumsuz etkileyebilecek olmasını dikkate alın),
- Cesaretlendirici sözler söyleyin (“Öyle mi?”, “Şüphesiz”, vb. sözler konuşanın düşüncesini tam olarak ifade etmesini kolaylaştırır),
- Sessiz durun (Dinlediğinizi belirten bir sessiz duruş, karşıdakine konuşma fırsatı verir),
- ❖ Aktif dinleme becerileri geliştirin
  - Dönüt verin,
  - Durumu özetleyin,
  - Durumun özetlenmesine yardımcı olun.

Dinleme, bireyin edindiği ilk beceri alanıdır ve bu beceri alanının gelişimi bir eğitim sürecini gerekli kılmaktadır. Bireyin, çevreyi ve dünyayı doğru bir şekilde algılaması ve içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlaması açısından dinleme alışkanlığının önemli bir rolü vardır. Dinleme, bireyin hem okul yaşamında hem de okul yaşamından sonra edindiği iletişim becerisini doğru bir şekilde kullanmasını ve dinlediklerini doğru yorumlamasını sağlayan önemli bir beceridir (Çiftçi, 2007: 231).

Genellikle öğretmenler ve diğer eğiticiler çocukların dinlemeyi bilerek okul ortamına geldiklerini düşünmektedirler. Bundan dolayı da zamanı okuma ve yazmaya harcamaktadırlar. Oysa dinleme çocukların ilk kazandığı becerilerden biridir ve diğer dil becerileri için temel oluşturmaktadır (Akyol, 2012: 1). Bunun yanında, dinlemenin yeterince önemsenmediğinden dolayı öğrencilerin pasif dinlemeye alıştırıldığı durumlar da ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda öğretmen konuşur, öğrenci dinler mantığı hâkimdir. Dinleme etkinlikleri yapılırken de yine aynı şeyleri söylemek mümkündür. Sınıf ortamında çoğunlukla öğretmenin aktif olduğu, hiçbir hazırlık yapılmadan metinlerin işlenip geçildiği bir düzen hâkimdir. Böyle bir düzen içinde öğretmenin metni okuyup ardından öğrencilere sorular sorması, dinleme becerisinin gelişiminin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Çünkü böyle durumlarda, öğrenci hem hakkında daha önce hiçbir şey bilmediği için konuya odaklanamamakta hem de dinlemeye karşı motive olamadığından kendisine sorular geleceği için korkmakta ve dinlemeye karşı bir önyargı oluşturmaktadır.

Hâlbuki okulda dinleme çalışmalarının faydalı olması için yapılması gereken bazı ön şartlar vardır. Bunlar: *Hazır bulunuşluk, dikkat ve öğretmenin rehberliği*dir. Bunun için derse başlanmadan evvel özellikle öğrencilerin dinlemeye hazır bulunmaları sağlanmalıdır (Arici, 2008). Çünkü hazırlık, her şeyin başını oluşturmaktadır. Bir işe girişmeden önce hazırlığın yapılması, o işten verim ve sonuç alınmasının temel kaynağıdır. Hazırlık yapmadan bir yola çıkmak, tüm tehlikelerden habersiz ilerlemek demektir ve bu ilerlemenin de amaca ne derecede hizmet edeceği belirsizdir. Dinleme etkinliklerinde de hazırlığın yapılması veya yapılmaması, süreci ve sonucu farklı etkileyecektir. Bundan dolayı dinleme becerisi için de hazırlığın önemini ortaya koymak gerekmektedir. Amaç; hem dinlemenin geliştirilebilir bir beceri olduğunu ortaya koymak

hem de yapılan hazırlık çalışmalarının dinleme becerisine ne derecede etki ettiğini göstermektedir.

Bu çalışmada, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine Türkçe derslerinde dinleme etkinliklerinden önce yapılacak çalışmaların (hazırlık çalışmalarının), öğrencilerin dinleme becerilerine etkisi ve bununla ilgili görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır; yani karma yöntemli bir araştırmadır. Araştırmada karma yöntem araştırma desenlerinden açıklayıcı desen kullanılmıştır. Bu desenin amacı nicel yöntemle toplanan verilerin nitel yöntemle toplanan verilerle desteklenmesi, açıklanması ya da örneklendirilmesidir (Creswell, Plano Clark, Gutmann ve Hanson, 2003, Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2016: 328). Yarı deneysel olarak gerçekleştirilen araştırmada, bir sınıf deney ve bir sınıf da kontrol grubu olarak random (rastgele) yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın nicel basamağı olarak, deney grubunda fiziksel ve zihinsel hazırlık aşamaları takip edilerek ders işlenmiş; kontrol grubunda ise herhangi bir hazırlık yapılmadan derse geçilmiştir. Dersin sonunda deney ve kontrol grubu öğrencilerine araştırmacı tarafından geliştirilen metinle ilgili çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli ve kısa cevaplı sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar incelenmiş ve SPSS'e girilmiştir. SPSS'ten elde edilen sonuca göre; deney ve kontrol grubu arasında, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ve bu farklılığın nedenlerini ortaya koyabilmek için ise, araştırmanın nitel basamağı olarak deney grubu öğrencilerine yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Önce nicel yöntemle veriler toplanmış, daha sonra nitel veriler toplanarak elde edilen bulgular için bir dayanak oluşturulmuştur. Araştırmada bu nedenlerden dolayı açıklayıcı desenden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu olarak Şişli Mahmut Şevket Paşa Ortaokulu'ndan ilköğretim altıncı sınıf düzeyinde iki sınıf; bir sınıf deney ve diğer sınıf kontrol grubu olmak üzere random (rastgele) yöntemiyle belirlenmiştir. Deney grubundaki öğrenci sayısı yirmi bir, kontrol gurubundaki öğrenci sayısı ise on dokuzdur. Toplamda kırk öğrenci araştırmaya dahil olmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Şişli Mahmut Şevket Paşa Ortaokulu'nda altıncı sınıfta öğrenim gören kırk öğrenci, dört adet dinleme metni ve bu metinle ilgili araştırmacı tarafından geliştirilen sorularla sınırlıdır.

Veri Toplama Araçları

Veriler altıncı sınıf düzeyine uygun seçilen dört adet dinleme metni, bu metinle ilgili araştırmacı tarafından geliştirilen çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli ve kısa cevaplı sorulardan ve yarı yapılandırılmış görüşme formundan (Bkz. Ek 1) elde edilmiştir. Dinleme metinleri olarak, MEB'in altıncı sınıf ders kitabında yer alan serbest okuma metinleri kullanılmıştır. Öğretmen bu metinleri işlemediği için öğrenciler, metinlerle ilk kez karşılaşmışlardır. Dinlenen metni anlamaya yönelik geliştirilen sorular ve yarı yapılandırılmış görüşme formu, uzman görüşü alınarak uygulanmıştır.

Metinler, iki hafta süresince işlenmiştir. Metinler, hem kontrol hem de deney grubunda öğretmen tarafından okunarak uygulanmıştır. Araştırmada; deney grubunda, fiziksel ve zihinsel hazırlık aşamaları takip edilerek ders işlenmiş; kontrol grubunda ise herhangi bir hazırlık yapılmadan derse geçilmiştir. Fiziksel hazırlık aşamasında sağlıklı dinleme ortamının oluşturulması, oturma planı, sınıfın sıcaklığı, ses kaynağının ayarlanması gibi unsurlar yer almıştır. Zihinsel hazırlık aşamasında ise çeşitli görsel - işitsel materyaller ve sorularla beraber Demirel'in "Dinleme Öncesi Etkinlikler" çalışmasından yararlanılmıştır. Bu etkinlikler sırasıyla şöyledir:

1. *Tanıtmaya*: Dinlenecek konu hakkında genel bir bilgi verilir.

2. *Kestirme*: Konu hakkında tahminde bulunma. Dinlenecek konunun başlığı söylenerek, resim ve ipuçları verilerek metnin kestirilmesi istenir.

3. *Sahnenin oluşturulması*: Dinlenecek metinde geçen olayın görsel araçlarla canlandırılmasıdır. Bunda amaç, öğrencilerin duyduklarını görsel olarak da görmelerini sağlamak, böylece metni daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktır. Bunun için resim, fotoğraf, çizgi resim ve posterler kullanılır.

4. *Yeni sözcüklerin öğretimi*: Dinlenecek metinde geçen yeni sözcükler ve gerekirse yeni cümle kalıpları öğretilir. Yeni öğrenilen sözcükler, bilinen cümle kalıplarıyla yeni cümle kalıpları da bilinen sözcüklerle öğretilmelidir.

5. *Amaçlı dinleme*: Dinleme etkinlikleri amaçlı yapılmalıdır. Metinler, amaçlı dinlemeyi sağlayabilmek için başlangıç düzeyinde üç kez dinletilmeli ve daha sonra öğrencilerin dinlemeleriyle ilgili genel sorulara cevap vermeleri istenmelidir (Demirel, 1999: 36).

Dinleme etkinliğine geçmeden önce deney grubu sınıfında, tahtaya ve sınıfın çeşitli yerlerine dinleme metni ile alakalı fotoğraf ve resimler yerleştirilmiştir. Daha sonra öğretmen metinle alakalı videoları izletebilmek için bilgisayar ve projektörü ayarlamıştır. Sınıfı dinlemeye hazırlayabilmek için gerekli kontrolleri yapmıştır. Tüm bu aşamalardan sonra öğrencileri güdülemek ve dikkatlerini konu üzerine çekmek için öğretmen, dinlenecek metinle bağlantılı bir video izletmiştir. İzlenen videodan sonra öğretmen metin ile ilgili çeşitli sorular sorarak aldığı cevaplardan hareketle Demirel'in "*Tanıtmaya*" aşamasını uygulamıştır. "*Kestirme*" aşamasında öğretmen, metnin başlığını söylemiş ve daha önce sınıfın çeşitli yerlerine yerleştirdiği resimlerden de yararlanarak öğrencilerden metnin konusu hakkındaki tahminlerini almıştır. "*Sahnenin Oluşturulması*" aşamasında, dinlenecek metinde geçen olayların görselleri projektörden yansıtılmıştır ve görsellerle canlandırma yapılmıştır. "*Yeni Sözcüklerin Öğretimi*" aşamasında, varsa dinlenecek metinde geçen yeni kelimeler öğretilmiştir. Örneğin ikinci metinde yer alan "semt, anı, şayet, ton, buruk" kelimeleri, dinleme etkinliğinden önce öğrencilere öğretilmiştir. Çünkü öğretmen öğrencilerin bu kelimeleri bilemeyebileceklerini düşünmüştür. Son olarak "*Amaçlı Dinleme*" aşamasında öğretmen, dinleme etkinliğinin amacını belirtmiş, öğrencilere metin ile alakalı soruların sorulacağını ve metni buna göre dinlemelerini söylemiştir. Tüm bu hazırlık çalışmaları bittikten sonra metin dinletilmiştir. Dinleme etkinliği bittikten sonra ise metni anlamaya yönelik sorulara geçilmiştir. Kontrol grubunda ise tüm bu hazırlıklar olmadan metin dinlenmiş ve ardından sorulara geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Yapılan hazırlık çalışmasının öğrenci üzerindeki etkisini ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli ve kısa cevaplı sorular sorulmuştur. Her soru için; doğru ise "1" ve yanlış ise "0" puan verilerek ölçme işlemi yapılmıştır. Araştırmanın nicel yönteminin kullanıldığı bu aşamada elde edilen veriler SPSS'e girilmiş ve gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını ortaya çıkarmak için Bağımsız Gruplar t-Testi uygulanmıştır. Bağımsız Gruplar t-Testi'nden elde edilen sonuca göre, araştırmanın nitel basamağı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). SPSS'ten elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerle karşılaştırılmış ve bunun sonucunda bir tutatlılık görülmüştür. Formdan elde edilen veriler, SPSS'ten elde edilen veriler için bir dayanak oluşturmuştur.

Bulgular

İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerine Türkçe derslerinde dinleme etkinliklerinden önce yapılacak çalışmaların (hazırlık çalışmalarının), öğrencilerin dinleme becerilerine etkisi ve bununla ilgili görüşlerinin ortaya konmasının amaçlandığı bu çalışmada elde edilen bulgular şu şekildedir:

Her iki grupta da metinler işlenmiş, ardından metni anlamaya yönelik sorular yanıtlanmıştır. Yanıtlanan sorulardan elde edilen veriler SPSS'e girilmiş ve bunun sonucunda da dinlemeye hazırlık yapılarak dersin işlendiği deney grubu ile hazırlık yapılmadan dersin işlendiği kontrol grubu arasında, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bağımsız Gruplar t-Testi'nin sonucuna göre kontrol grubunun ortalaması (25.3684) ve deney grubunun ortalaması (36.2857) arasında yaklaşık 11 puanlık bir fark ortaya çıkmıştır:

Tablo 1. Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{x}$	Ss	t Testi		
				t	Sd	p
Kontrol grubu son-test	19	25.3684	5,26213	8,219	38	.001
Deney grubu son-test	21	36.2857	2,91792			

Deney grubu lehine çıkan bu anlamlı fark üzerine, bunun sebeplerini belirlemeye yönelik deney grubu öğrencilerine yarı yapılandırılmış görüşme formu (Bkz. Ek 1) uygulanmış ve farkın sebepleri ortaya konulmuştur. Bu forma göre, yapılan hazırlık çalışmasının deney grubu üzerindeki bu anlamlı farklılığın sebepleri, öğrencilerin görüşlerinden elde edilen şu anahtar kelimelerle ortaya konulmuştur:

Tablo 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Sonuçları

Anahtar Kelimeler	Öğrenci Sayısı
Metni anlama	10
Merak-ilgi-dikkat	6
Soruları kolay çözme	4
Bilgi ve kelime öğrenme	4
Odaklanma	3
Tahmin etme	2
Aktif dinleme	1
Akılda kalıcılık	1
Etkilenme	1
Eğlenceli	1
Sosyal Etkinlikler	1
Öğreticilik	1
Türkçe dersinde gelişmek	1
Diğer derslere katkı	1
Sınavdan beş almak	1
Hayal gücünü geliştirmek	1
Daha iyi dinlemek	1

Yine forma göre, deney grubundaki öğrencilerin tamamı dinleme hazırlığında uygulanan aşamaların kendilerine olumlu katkılar sağladığına yönelik sorulan beş adet "Evet" / "Hayır" sorusuna, "Evet" cevabını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre; yapılan hazırlık çalışması, deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarına anlamlı yönde etki ettiğini göstermektedir.

SPSS'ten elde edilen bulgulara bakıldığında deney grubundaki öğrencilerin, kontrol grubundaki öğrencilere oranla; dinlediğini anlamaya yönelik sorulan sorulara daha çok doğru cevap verdiği görülmektedir. Bundan dolayı da hazırlık yapılan deney grubunda, hazırlık yapılmayan kontrol grubuna göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bu da dinleme etkinliklerinden önce yapılan hazırlığın önemini ortaya koymaktadır. Deney grubunda uygulanan hazırlık çalışmaları, öğrencilerin metni daha iyi anlamalarına ve soruları daha iyi çözmelerine katkı sağlamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen bulgular da bu sonucu destekler niteliktedir. Deney grubunda yer alan öğrencilerin tamamı, yapılan hazırlık çalışmalarının kendilerine olumlu katkılar sağladığına yönelik sorulan sorulara olumlu cevap vermişlerdir. Öğrenciler; dinleme etkinliğinden önce izlenen videonun, öğretmenin kendilerine sorduğu soruların, projektörden görsellerin yansıtılmasının, öğretmenin metinde geçen bilinmeyen kelimeleri öğretmesinin ve kendilerine metni nasıl dinlemeleri gerektiğini söylemesinin

metni daha iyi anlamalarına ve metinle ilgili soruları daha kolay çözmelerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Yine forma göre, dinleme etkinliklerinden önce yapılan hazırlık çalışmaları için en fazla ‘‘metni anlamayı sağlama’’ ifadesi kullanılmıştır. Bunu sırayla ‘‘merak-ilgi-dikkat, soruları kolay çözüme, bilgi ve kelime öğrenme, odaklanma, tahmin etme ve diğerleri’’ oluşturmuştur. Yapılan hazırlık çalışmaları öğrencilerin ilgilerini çekerek onlarda bir merak oluşturmuştur. Konuya odaklanmalarını sağlamıştır. Tüm bunlarla beraber hazırlık çalışmalarıyla bilgi ve kelimeler öğrenerek, öğrencilerin metni daha iyi anlamaları sağlanmış ve öğrenciler bu sayede de soruları daha kolay çözmüşlerdir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine Türkçe derslerinde dinleme etkinliklerinden önce yapılacak çalışmaların (hazırlık çalışmalarının), öğrencilerin dinleme becerilerine etkisi ve bununla ilgili görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Deney ve kontrol grubunun puanları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık deney grubu lehine sonuçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler de bunu destekler niteliktedir. Bu bulgular; dinleme etkinliklerinden önce hazırlık yapmanın, hazırlık yapmadan etkinliklere geçmeye göre olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, dinleme öncesi çalışmalara yönelik farklı düzeylerde yapılan benzer araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlarla örtüşmektedir (Çetin, 2001; Keleş, 2013; Çelikbaş, 2010; Yıldız, 2015; Gün, 2012; Aytan, 2011; Allen, 2011).

Çetin (2001), dinleme öncesi alıştırmalarından (sorgulama, resimler, kelimeler) herhangi birinin öğrencinin dinleme becerisini arttırdığını göstermek için üzerinde çalıştığı yüksek lisans tezinde deney gruplarının, kontrol gruplarına göre yapılan dinleme öncesi alıştırmalarla daha başarılı olduklarını tespit etmiştir.

Dinleme öncesinde yapılan çalışmalara örnek olan bir diğer yüksek lisans çalışmasında Çelikbaş (2010), ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin anlama / dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında; öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesi için uygulanan çalışmaların olumlu bir sonuç verdiğini ve bu çalışmalar sonunda öğrencilerin dinleme becerilerinin anlamlı bir seviyede yükseldiğini tespit etmiştir.

Keleş (2013) dinleme öncesi ve dinleme sonrası verilen sorularla yapılan etkinlikler sonucunda 5. sınıf öğrencilerinin dinlediklerini anlama düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Gün (2012) yabancı dil öğrenme ortamında belirli dinleme strateji ve tekniklerinin kullanılmasının dinleme becerilerinin gelişimi üzerine etkilerini araştırdığı çalışmasında ön test ve son test puanlarını karşılaştırmış ve öğrencilerin dinleme becerilerinin araştırma sürecinde belirli bir seviyeye kadar geliştiğini tespit etmiştir.

Yıldız (2015) beşinci sınıflar üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin ön test ve son testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına yönelik istatistiksel analiz yaparak dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olan etkisinin son test lehine anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir.

Aytan’ın (2011) çalışmasında; deney grubuna on hafta boyunca aktif öğrenme tekniklerine göre düzenlenmiş ders planlarıyla, kontrol grubuna ise öğretmen kılavuz kitabındaki dinleme alanı yönergeleri doğrultusunda dinleme eğitimi verilmiş ve verilen bu eğitim çalışmalarından sonra her iki grubun da ortalama puanlarında bir artış tespit edilmiştir.

Ancak deney grubundaki öğrencilerin puan ortalamasındaki artış, kontrol grubundaki öğrencilerin puan ortalamasındaki artıştan belirgin derecede fazla olmuştur.

Allen (2011) ise iki deney ve bir kontrol grubu olarak seçtiği kümesinde deney gruplarında top-down ve bottom-up aktivitelerini dinleme öncesinde uygulayarak, kontrol grubunda bu aktiviteleri uygulamayarak direkt dinleme etkinliğine geçmiştir. Araştırma sonucunda iki deney grubunun da kontrol grubuna göre daha başarılı sonuçlar elde ettiğini tespit etmiştir.

Dinleme etkinlikleri yapılırken öğretmen rehberliği çok önemlidir. Cihangir'in (2004) de belirttiği gibi eğitimin büyük bir bölümü konuşan öğretmen ve dinleyen öğrenciyi dayandığı için dinlemeye, öğrenmeye yardımcı bir etken olarak daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Öğretmen öğrencileri sıkmadan ve onlara da söz hakkı vererek dersi işlemelidir. Öğretmenin sadece metni okuyup soruları çözdürmesi öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmeleri bakımından oldukça zayıf bir tekniktir. Böyle bir tekniği kullanmak hem öğrencileri sıkmakta hem de hedeflenen davranışları kazandırmada yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden, dinleme eğitiminin belli temellere dayandırılarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Dinleme öncesi yapılan çalışmalar, dinleme eğitiminin amacına ulaşabilmesi için ilk basamağı oluşturmaktadır. Bu nedenle dinleme öncesinde yapılan fiziksel ve zihinsel hazırlıklar sürece olumlu bir katkı sağlayacaktır. Nitekim, dinleme etkinliklerinden önce yapılan fiziksel ve zihinsel hazırlık çalışmalarının öğrencileri derse daha çok çektiği, güdülediği, öğrencilere metni anlamada ve metinle ilgili sorulara cevap vermede yardım ettiği, öğrencilerin dersleri daha eğlenceli bulduğu ve başarılarını artırdığı; bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla ortaya konulmuştur. Böylece, dinlemeye hazırlık çalışmalarının ne kadar önemli olduğu ve öğrenci başarısının, yapılan bu hazırlık çalışmaları ile ne kadar arttığı tespit edilmiştir. Benzer çalışmalarla birlikte bu araştırmadan elde edilen veriler de dinleme öncesinde yapılan çalışmaların öğrenci başarısında işlevsel ve yararlı sonuçlar verebileceğini ortaya koymuştur.

Bu sonuçlardan hareketle dinlemeye hazırlık çalışmalarının, öğrencilerin dinleme becerilerine ilişkin başarıları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu araştırmada “İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerine Türkçe derslerinde dinleme etkinliklerinden önce yapılacak çalışmaların (hazırlık çalışmalarının), öğrencilerin dinleme becerilerinin gelişmesinde olumlu etkiye sahiptir.” sonucuna ulaşılmıştır.

İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerine Türkçe derslerinde dinleme etkinliklerinden önce yapılacak çalışmaların (hazırlık çalışmalarının), öğrencilerin dinleme becerilerine etkisi ve bununla ilgili görüşlerinin ortaya konmasının incelendiği bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Dinleme, anne karnında başlayan ve hayat boyunca devam eden bir beceridir. İlköğretim hayatından başlayarak bu becerinin üzerine düşülmesi gerekmektedir ve ihmal edilmemelidir. Dinleme eğitimine ayrılması gereken zaman; okuma, konuşma ve yazmaya verilmemelidir.

- Öğretmenler programda yer alan tüm hedefler içinde en çok okuma becerileri ile ilgili hedeflere önem vermekte ve öğrenciler en çok okuma becerileri ile ilgili hedefleri kazanabilmektedirler. Buna karşılık dinleme becerileri ile ilgili hedeflere öğretmenlerin hem daha az önem verdiği hem de bu hedefleri öğrencilerin daha düşük düzeyde kazanabildikleri görülmüştür (Akar, Batur ve Yücel, 2003). Bu durum, dinleme eğitiminin önünde büyük bir

engel oluşturmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin dinleme eğitimi hakkında bilinçlendirilmesi ve derslerde dinleme etkinliklerine de yeterli zamanın ayrılması gerekmektedir.

▪ Öğrenciler, dinlediklerini anlayamadıklarından dolayı kendilerini ifade ederken birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. Bu da günlük hayatlarını olumsuz şekilde etkilemektedir. Bunun için öncelikle aileler, çocuklarını dinlemeliler ve dinlemeyi öğretmelilerdir. Öğretmen ise derslerinde dinleme etkinlikleri yaparken çeşitli materyaller ve hazırlıklarla öğrenciyi güdülemeli ve öğrencilerin dinlemeye karşı önyargılarını yok etmelidir, dinlemeyi onlara sevdirmelidir. Bu sayede öğrenci dinleme etkinliklerinde daha çok görev almak isteyecek ve ders, ona daha zevkli bir hâle gelecektir. Dinleme alışkanlığı da böyle oluşacaktır.

▪ Dinleme etkinliği yapılırken amaç öğrencilerin dinlenenleri anlamalarını ve belirlenen hedef davranışları kazanmalarını sağlamaktır. Dinlemeye hazırlık yapmak da bunun ilk basamağıdır. Bu nedenle dinleme etkinliğinden önce hazırlık yapmak, öğrencilerin dinleme becerilerinin gelişimi için yararlı olacaktır ve öğrencileri derse çekecektir.

▪ Dinleme eğitimine farklı açılardan bakabilmek ve bu eğitimin başarıya ulaşabilmesi adına daha farklı araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Ekler

Ek 1.

ADI umut Sınıfı 6/11
Soyadı Boz/urf no 571

DEĞERLENDİRME

1. Dinleme etkinliğinden önce izlediğim video; derse ve konuya odaklanmamı, metni daha iyi anlamamı ve soruları daha kolay çözmemi sağladı.
2. Dinleme etkinliğinden önce öğretmenimin sorduğu sorular; derse ve konuya odaklanmamı, metni daha iyi anlamamı ve soruları daha kolay çözmemi sağladı.
3. Dinleme etkinliğinden önce projektörden görsellerin yansıtılması; derse ve konuya odaklanmamı, metni daha iyi anlamamı ve soruları daha kolay çözmemi sağladı.
4. Dinleme etkinliğinden önce öğretmenimin metinde geçen bilmediğim kelimeleri öğretmesi, metni daha iyi anlamamı ve soruları daha kolay çözmemi sağladı.
5. Dinleme etkinliğinden önce öğretmenimin metni nasıl dinlemem gerektiğini söylemesi, metni daha iyi anlamamı ve soruları daha kolay çözmemi sağladı.
6. Öğretmeninizin dinleme etkinliğinden önce yapmış olduğu çalışmalar hakkında neler düşünüyorsunuz?
Meraak etmemi sağladı

Kaynakça

- Akar, C., Batur, Z. ve Yücel, C. (2003). *Öğretmenlerin ilköğretim 8. sınıf Türkçe programında yer alan anlama becerileri ile ilgili hedeflere önem verme dereceleri ve öğrencilerin hedefleri kazanım düzeyleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 89-102.
- Akyol, H. (2012). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Allen, B. (2011). *Identifying the effectiveness of pre-listening activities for students of Chinese Mandarin*. Yüksek lisans tezi, Brigham Young University, Amerika Birleşik Devletleri.
- Arıcı, A. F. (2008). *İhmal edilen bir dil becerisi: Dinleme*. Çoluk Çocuk 82, 35-38.
- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Britten, M. E. (2005). *Key to improving your listening skill*. Family Practise Management, 12(4): 1-1
- Cihangir, Z. (2004). *Kişilerarası iletişimde dinleme becerisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çelikbaş, K. A. (2010). *Anlama/dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Çetin, Y. (2001). *Dinleme öncesi aktivitelerin Türk lise 1 öğrencilerini dinleme becerileri üzerindeki etkileri*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, Ö. (2007). Aktif dinleme. Milli Eğitim, 176, 231-242.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında türkçe öğretimi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Emiroğlu, S. & Pınar, F. N. (2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanları ile ilişkisi. Electronic Turkish Studies, 8(4).
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Gün, S. (2012). *Yabancı dil öğrenme ortamında belirli dinleme strateji ve tekniklerinin kullanılmasının dinleme becerilerinin gelişimi üzerine etkileri*. Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Keleş, E. (2013). *Dinleme öncesi ve dinleme sonrası verilen soruların 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- MEB. (2017). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201783142827263-turkce.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 15.09.2017.
- Oğuzkan, F. (1965). *Dinlemesini bilmek*. İlköğretim, 532: 6-7.
- Özmen, F., & Özdemir, T. Y. (2012). Anlatılan öykülere dayalı olarak denetçilerin denetlenenlerle yüz yüze iletişimlerinde yaşadıkları sorunlar.
- Tompkins, G. E. (2005). *Language arts: patterns of practice*. Ohio: Pearson Publication.
- Yıldız, N. (2015). *Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi*. Doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.